

alatt fölöslegessé tehetik azt egyfelől, hogy a lelkész fizetése érdekében végrehajtásért folyamodjék és másfelől a kepe megváltás fontos ügyében főmotor gyanánt szerepelhetnek, ezek alapján, indítványom a következő:

a.) a mennyiben kivihető, nem tartják-e lelkész társaim célszerűnek a kebli tanács gyűlésein oda hatni, hogy az egyházközségek hasonló alap létesítésére törekedjenek. És a mennyiben valószínűsíthető,

b.) nem érkezett el az ideje annak, hogy egyházi államkormányunk felkéressék kötelező erejű határozat hozására az iránt, hogy a kepe minden kalongyája után a kepezők fizessenek négy kéve búzát és ugyanannyi zabot.

Az így begyűjthető összeg az egyházközség gondnoka által „takarékpénz“ illetőleg „magtárilag“ kezeltesse és a kepe megváltás alapjául szolgáljon, megjegyezvén, hogy azon kívül a „canonica portiot“ a parochiával járó elidegeníthetetlen vagyonnak ohajtom tekinteni.

Mínt hogy ezek által mind a kepe megváltás ügyét egy biztosabb helyzetbe jutni vélem, mind pedig a kezdő sorokban felújított hiányokat és mondható, hogy magukban nem kis veszélyt rejtő tényeket lassanként megszüntethetőnek tartom, bátor vagyok az indítványt megvitátás végéig érdekelt lelkész-társaim figyelmébe ajánlani.

Egyed Ferenc,

h. szentpáli lelkész.

EGYHÁZI SZEMLE.

Azt mondják, hogy minden út Rómába vezet. Semmi sincs tőlünk távolabb, mint oda igyekezni. Épen ezért inkább ott kezdjük meg szemle körútunkat, így aztán a helyett, hogy a végén oda jutnánk, csak kezdő és kiindulási pontunk lesz Róma.

És ez alkalommal annyival inkább igazolva van úti tervünk, mert sok millió igaz és nem igaz hívőnek szemei függnek most Rómán, t. i. XIII. Leo pápának múlt év végén kibocsátott encyklikáján. Szerencse, hogy ez encyklika csak 1878 dec. 28-án kelt s így nem lehet összezavarni a Jézus születése felett örvendező angyalok mennyei karénekeivel. De azért elég fontos az s bizonyára több figyelmet érdemelne, mint a mennyiben a napi sajtó közönségesen részesítette. A mi journalistáink, úgy látszik, vagy nem ismerik a római egyház hatalmát s ezért egy pápai encyklikára sem fektetnek nagy súlyt, vagy épen ellenkezőleg e hatalomtól való fél-

tökben nem mernek hozzászólni s azt kellőleg taglalni. Szerintünk mind két esetben helytelenül cselekesznek. Az első esetben, ha az ellenség még oly gyenge lenne is, nem szabad szemet hunyni annak lépései előtt, a második esetben a hallgatás csak annyi, mint mikor a strucz-madár a veszély elől porondba dugja fejét. S mi inkább az utolsót hiszszük. Igaz, hogy a pápától elvették a földi uralkodást, de a csalhatatlanságban oly hatalmat nyert, a melylyel sok millió lelken uralkodik most is, a kik bizonyára készek a szent atya minden szavára igen-t és ámen-t mondani, főleg ha azok iránt felvilágosítani őket senki sem igyekszik, megmutatván a jámbor lelkeknek, hogy még a csalhatatlan pápa is elszólhatja ottan-ottan magát.

Az apostoli székkel kegyben és közösségben élő tisztelendő testvérekhez, az egyetemes kath. világ pátriárkáihoz, primásaihoz stb. stb. szóló encyklika hivatkozással a pápa által megválasztatása után kibocsátott encyklikára, melyben „az emberi társadalomra vést hozó dögvészt” jelezni el nem mulasztotta, kimutatván a gyógyszereket is, melyekkel a társadalom egészségét visszaadhatni, ismételtén rámutat a bajokra, melyek azóta még nagyobb terjedelmet vettek s a melyek arra kényszerítik, hogy a próféta szavait követve: „teli torokkal kiáltson s trombitához hasonlólag emelje fel szavát”. És ez igen helyesen van. Hogy az emberi társadalom kétségbe vonhatlan haladása mellett is sok tekintetben vézes betegségben sinlődik, magunk is — fájdalommal — ismerjük el; azt is megengedjük a pápának, hogy ezt a betegséget nevezze socialismusnak, communismusnak, materialismusnak és nihilismusnak, a melyeket bizony mi sem tartunk izletes gyümölcsöknek; de már azt az állítását, hogy mindezek a protestantismus fáján termettek legyen s minden gonosz, a mi ma a társadalomban jelentkezik: a kisebb nagyobb csalások, a munkások strike-ja, a házastársak czivódása fel egész a királyok elleni merényletekig, a XVI-dik század reformációjától veszi eredetét, ennek a kijentésnek bátrak vagyunk egész tisztelettel ellene mondani. Avagy a reformáció előtt, a míg a róm. kath. egyházat nem érte az a nagy csapás, hogy fiai közül többen elpártoltak s a pápák osztogatták az egész keresztény világ számára az üdvösséget: nincsenek-e a történetnek gyászos korszakai, gyászosabbak, mint a mai? Nem találkozunk-e a XVI-ik század előtt is véres nyomokkal, a melyeket néha épen az Isten dicsőségére vert vakdühében a félrevezetett emberiség? Mikor volt több merénylet polgár és király ellen, mint a római egyház által uralt középkorban? S vajjon ma azok a gonoszok, a kiket méltán sujthat a pápai encyklika, csak protestansokból kerülnek ki? Nincsenek nagyobb számmal épen a pápa hivei? Hogy lehet az, hogy még Olaszhon királya is ki van tétetve a merényletnek ott a pápa közelében?

És a mily téves az encyklikában a baj forrására való utalás, ép oly téves az utmutatás is, mely által a veszedelmektől meg lehetne menekedni az emberiségnek, a mely az encyklika szerint nem

egyéből áll, minthogy a kereszténység térjen vissza a római egyházba, ismerje el annak egyedül üdvezítő hatalmát, alattvalók és uralkodók vessék alája magukat Péter utódjainak. Pedig, ha más gyógyszer nincs: ugy evvel bizony nehezen fog valaha élni az emberiség. Azokat a kórtüneteket, a melyek a társadalomban jelentkeznek, nem dogmákkal, hanem oly államformákkal lehet és kell orvosolni, a melyek mellett, ha az emberiség nyomorát teljesen megszüntetni nem is, de legalább kevesbitni lehet. Utakat és módokat kell találni, a melyeken és a melyek által a népek kevesebb zaklatásnak legyenek kitétetve; nem a terhek folytonos gyarapításán, hanem a lehetőleg azoknak apasztásán és mérséklésén kell munkálni a kormányoknak. Ezekkel biztosabban meglehet őrizni a jó erkölcsöket, mint az ily encyklikákkal, a melyekből rendesen épen az hiányzik, a mi egyedül adna azoknak igazi becset: a testvéri, a felebaráti szeretet; elismerése annak, hogy bármily hitet valljanak az emberek, azért mindnyájan egyaránt jók és erkölcsösök lehetnek. E helyett azonban a pápa most is ép ugy mint elődei avval tépelődik, hogy mi módon lehetne tiarája alá bujtatni az egész kereszténységet és mi módon lehetne még egyszer az egész föld urává és királyává lenni. *Tempi passati.*

De nem csak hogy az ugynevezett „szakadárokat“ nem lehet többé visszaterelni Rómába, hanem magában az igazhivők nyájában is lankadni kezd a buzgóság. Kiáltó bizonyítványa ennek a péter-fillérek statistikája. Ugyanis, míg a „l'unita catholica“ című legelterjedtebb klérikális lap egész Olaszországban, 1860-tól fogva 5 millió frank péter-fillért gyűjtött, 1877-ben csak 146 ezer frankkal tudott beszámolni, 1878-ban pedig ez is felére, 73 ezer frankra szállott alá. Nem lehet tagadni, hogy ez is még mindig szép kis összeg; de aránylag mégis csekély az előbbi évek adományaihoz képest.

Különben a pápának szép jellemvonásait jegyzik fel olykor-olykor a lapok. Ezek közé tartozik rendtartása és pontossága s szigorú eljárása a hanyag és kötelességmulasztókkal szemben. Közelebről is Tavani püspököt, Bilio bibornok segédét, állásától felfüggesztette és két hónapra klastromba rendelte, lehuzván nagy fizetését is havi nyomorult 300 frankra. A főpap, ki a mint írják, különben igen jó fiu, elhanyagolta környékét és egy kissé igen is világiasan élt. Ezért érte a büntetés. De ő bizony, a helyett, hogy a pápa rendeletének meghajolt volna, egy tiszteletlen és illetlen levelet intézett XIII. Leohoz s aztán gyorsan eltűnt. A mint mondják Hollandiába ment, avval a czállal, hogy jansenistává legyen.

Hogy mennyire megváltoztak Olaszországban is a vallási viszonyok, mutatja az is, hogy Nápolyban már négy protestans imaház van, s maga a kormány sem viseltetik többé a protestantismus iránt oly ellenszenvvel, mert a király által a florenczi jótékony intézeteknek ajándékozott 10,000 frank adományból 400 frankot egy protestans iskola javára fordított. Első eset ez, midőn egy protestans intézet Olaszországban hivatalos segélyben részesült.

Mint hirt, a melynek alapja alig lehet, közli egy lap, hogy a pápa egy concilium gondolatjával foglalkoznék, az államokkal leendő kibékülés végett.

De ideje lesz már átlépnünk Olaszhon határait s betekinteni Franciaországba, mely csak a napokban újította meg elnökét; Mac-Mahont. a katonát, Grévyvel a polgárral cserélvén fel, még pedig oly példás csenddel és minden rázkodás nélkül, a mi csaknem páratlanul áll Franciaország történetében. Vajha ebben a polgári erények állandó diadalát üdvözölhetnők a katonai fegyverhatalom felett!

Franciaország egyházi viszonyaira vonatkozólag az „Independence Belge“ párisi levelezője egy fontos ujságot közöl. „Ezen hónap folytán — úgy mond a nevezett lap levelezője — egy gallikán katolikus templom nyitattik meg Párisban, melyben az isteni tiszteletet francia nyelven fogják tartani és rendszerint prédikációkkal. Az új gallikán egyház feje Hyacinthe atya lesz, a ki most magát Hyacinthe Loyson papnak írja. A püspökök minden követ megmozdítottak, hogy a kormány ne engedje meg ezen dissidens templom megnyitását; de a minister kinyilatkoztatta, hogy teljes szabadságra számíthatnak“. Fog-e Loyson urnak a vállalat sikerülni? Ezt a franciaországi ref. egyház „Renaissance“ czimű lapjával mi is nehezen hiszszük. Chatel abbe Filep Lajos korában hasonló kísérletével jóformán felsült. Loyson ur daczára kitünő ékesszólásának s nyílt őszinteségének, mely őt oly rokonszenves egyéniséggé teszi, a legtévesebb helyzetben van. Ő azt hiszi, s meg van győződve a felől, hogy katolikus, pedig a katolikus tekintély ellen támadott. Ő magát a katholicismus birájává tette, megtartván abból azt, a mit jónak látott pl. a misét s kiküszöbölvén azt, a mit rossznak ítélt pl. a csalhatatlanságot és a nőtlenséget. A katolikus hitcikkék és szertartások felett itéletet mondani, s aztán azt állítani, hogy ő az egyház engedelmes fia, ez a legnagyobb ellenmondás. Hasonló dolgokban nincs középút. Neki vagy mint Luthernek ki kell mondani, hogy a lelkiismeret a legfőbb hatalom vagy Dupanloup-hoz hasonlóan el kell ismernie a pápa legfőbb hatalmát s azon pillanattól fogva, a hogy ennek csalhatatlansága kimondatott, hinni kell azt az igaz katolikusnak, ha szinte évekig küzdött is volna az ellen megelőzőleg. De egyszerre Luther és Dupanloup, lázadó eretnek és engedelmes fia az egyháznak egy ember nem lehet.

Hasonló szellemben nyilatkozik a Hyacinthe helyzetéről a bos-toni „Unitarian Review“. A nevezett folyóirat f. évi januáriusi füzetében hosszasan foglalkozván a Hyacinthe atya nevelési és bölcselmi felolvasásaival, a melyeket a róm. kath. klerusból való kilépése óta tartott, cikkét így végzi ha:

„A katolikus reform, értve ez alatt, a mit Hyacinthe atya és az ő katolikusok értenek, a róm. kath. egyház tantételeinek és vallási szertartásainak megváltoztatását, vagyis a kath. egyház megtisztítását mindazon visszaélésektől, a melyek ahoz idő folytán

hozzátapadtak, a helyett hogy biztató képpel mosolyogna, inkább aggasztó jeleket mutat. Az ó-katholikus mozgalom Schweitzban csaknem vereséget szenvedett s egyebütt tért kezd veszíteni. Bismarck nem idegen az új pápával kiegyezést kísérteni meg. Az egész mozgalom, a hol nem politikai okokból indult ki, inkább észszerű mint vallásos jellegű volt; és az új papok, a kik a kimozdított ultramontán papok helyét foglalták el, igen gyakran szellemileg tehetetleneknek bizonyították be magukat s ez által minden vallás követői között csak reactiot idéztek elő. Maga Hyacinthe boszankodva tért vissza Schweitzból azon radicalismus és vallástalanság miatt, melylyel azoknál találkozott, a kik őt velök való közös munkálkodásra hívták volt meg. Maga mint positiv hívó és alkotó munkás nem tudott hosszasan együtt maradni azokkal, a kiknek iránya nem volt szellemi s munkájok romboló volt. A katolikus reformmozgalmak sikertelenségének még egy más okát is könnyű feltalálni. A római egyháztól való elválás mélyebb és alaposabb, mint a hogy ezek a reformerek gondolják vagy felfoghatják. Feladni a főpap csalhatatlanságát s e mellett mégis megtartani az egyház csalhatatlanságát, elvitatni Rómától a hatalmat, de a papság hatalmát megőrizni, követelni a papok nőstülhetését s aztán mint szent mysteriumok felett őrködni az egyház nagyszámu középkori dogmái és vallásos gyakorlatai felett; elitelni a következők rendjén Szt. Péterhez kötött primatussági igényt egyfelől, másfelől pedig, mint maga Hyacinthe is nyilatkozik felolvasásaiban, azt állítani, hogy a kéz rátétel által a papság ma is az apostoloktól nyert természetfeletti kegyben részesül — ez az okoskodás ugy a becsületes katolikusok nagy többsége, mint más vallásuak értelmes szemléelői előtt méltán csak olyan hasztalan küzdelemnek látszik, mint a szélvitorlának a maga tengelye körül ide s tova forgása. Ha reform akar lenni, legyen reform, mert ennyivel sem az egyházatüiek figyelmét megnyerni, sem a rationalisták tiszteletét kiérdemelni nem lehet. Mi ennél fogva legkevésbé sem csodálkozunk azon, hogy Hyacinthe atya mélyen érzi magára hagyatottságát s ennek kifejezést is ad azon levelében, melyet a végből intézett a Canterbury érsekhez, hogy ez őt vegye fel az angol egyház kötelékébe. Ha igazi protestáns lenne, egyedül is megállhatna; de egy látható katolikus egyház iránti képzelet azt követeli, hogy belé fogantodzék ezen képzeleti egység valamely ágába. Felolvasásaiból következtetni lehet arra, hogy Hyacinthe atya az angol egyház ritualista részénél nagy rokonszenvvel fog találkozni a dogmákat és vallásos gyakorlatokat illetőleg, de szelleme, ugy tetszik nekünk, a kor szellemével enyeleg s részünkről csak sajnálni tudjuk, hogy elhagyta azt a tért, a melyen nagy szolgálatokat tehetett volna napjaink vallásos szükségleteinek s most már abban fáradoz, hogy az új bornak régi tömlőt keressen. Nem az ő egyháziasságának szentesítése, hanem észszerű hitének kifejtése, megnyert szabadságának tisztelettel és igazságosan való felhasználása által tehetne ő igazi jó szolgálatot Franciaország vallásos éle-

tének szintugy mint ez úton szilárdíthatná meg mindnyájunkban a reményt a kereszténység reformja iránt Európában“.

Igy itéli meg a szabadabb irányu protestantismus a Loyson ur helyzetét s ez ítélet nézetünk szerint is teljesen helyes. Vagyvagy. A katholicismus reformálásának terve csak olyan mint a kör négyszögítése. Reformálva többé nem maradhat katholicusnak a szó bevett értelmében s mint katholicus nem reformálható. Előbb utóbb rá jó ez igazságra Hyacinthe atya is, ki, miután az állammal egybeforrt angol egyház erkölcsi támogatáson kívül, a mint ezt a canterbury érsek válaszában kifejezte, egyebet számára kilátásba nem helyezhet, a szabadabb skót püspöki egyház szárnyai alá helyezte magát.

Mily nehéz munkához kezd az, a ki a katholicismust akarja reformálni, midőn még a protestantismusban is a szabadelvűbb irány csak lassan bír fejlődni! Példa erre Franciaország is, hol az orthodox és liberalis párt évek óta kemény harczot vív egymással. Más alkalommal tán bővebben foglalkozhatunk ez ügyvel, most csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy a korán elhunyt Coquerelnek, ki 1873-ban minket is meglátogatott volt s hitelveire nézve egész nyíltsággal és őszinteséggel unitáriusnak vallotta magát, Dide ur, a párisi Szent András nevű gyülekezet papja, az ő életében is társa, méltó utóda. Épen azon irányt képviseli ő Párisban, a mely által Coquerel európai hírnevet szerzett magának. Közelebről Buissonnal az elemi oktatás felügyelőjével, hasonlóan liberalis irányu férúval együtt a becsület-rend keresztjével lön kitüntetve a kormány által. Dide urat Hugo Victor ajánlotta a belügyminiszternek e kitüntetésre, tekintettel az ő egyházi és irodalmi munkásságára.

N é m e t o r s z á g o t, az újabb Culturkampf hazáját meglehetősen kellemetlen helyzetbe hozta a social-democratia. Bismarck, a vas-ember, még szilárdan áll s ő ugy látszik, gátot tud vetni az áradatnak; de törvényekkel a rosztat csak elfojtani, s nem egyszerűsmind kiirtani lehet. Ő most ugy szólva, lecsapolta a mocsárt, de vajjon a forrást bedugta-e? Nagy kérdés, a melylyel azonban itt foglalkozni nem a mi feladatunk, mi egy pár újabb eseményt kívánunk csak feljegyezni az egyházi élet viszonyait illetőleg.

Az ő katholicismus ez idő szerint, ugy látszik, nem nagy zajt csinál Németországban, inkább a protestantismus orthodox és liberalis pártküzdélme érdemel figyelmet.

Berlinben a szt. Jakab egyházközönség még a mult évben Dr. Schramm, brémai lelkészt választotta volt meg lelkészének, a ki ennek folytán választói előtt megjelent s egy szabadelvű beszédet tartott, a melyben az ő vallásos meggyőződéseinek kifejezést adván, egyebek mellett a Krisztusról s a szentháromságról is ugy nyilatkozott, hogy ezek után bátran unitáriusnak tarthatnók. No persze, hogy ebből aztán nagy lárma lett, az orthodox irástudók összefutottak, titkos tanácsot tartottak s kivitték, hogy a brandenburgi consistorium, a melynek közvetlen hatósága alatt áll a

nevezett egyházközség, Schrammot nem erősítette meg lelkészi hivatalában. Ez nem volt elég, hanem ellene ugy ezen beszédeért, mint egy ily czimü műveért „Unser Glaube“ kereset indított. Igen érdekes e tekintetben ugyancsak a brandenburgi consistorium ítélete. „Az egyházi hatóság — ugy mond ez a Schramm munkájára vonatkozólag — abban a vallásos érzés jótékony melegét érzi, az író arra törekszik, hogy a monotheisticus vallásrendszer szükséges alaptételeit megszilárdítsa s a pantheisticus, materialisticus stb. romboló irány ellen erős védgátat emeljen, de a specifikus keresztény tartalomból, mely nélkül az irásszerű evangélikus kereszténység nem is gondolható, csak töredékek találhatók művében. E tekintetben ép oly fontos az, mit a szerző elhallgat, mint a mit kimond“. Ezen minden esetre jellemző bírálata után aztán a hatóság elismeri, hogy egy könyv magában nem elégséges arra, hogy egy lelkésztől a választási megerősítés megtagadtassék, de ezt teljesen igazolja az a feltétel, hogy ő valószínűleg ezen könyvben kifejtett elvek szerint fogna prédikálni is; sőt erről meggyőződést szerzendő, a consistorium nyilatkozattételre hívta fel Schrammot, a ki nem is vonakodott kijelenteni, hogy ő a művében kifejtett vallási és theologiai elveket vallja s ugy a templomban, mint az iskolában csak azok szerint taníthat. Az egyházközségnek a consistorium ezen ítélete, illetőleg a megerősítés megtagadása ellen joga van még az országos főegyházi tanácshoz fellebbezni. S hogy ez azt megteszi, annyi valószínűbb, mert a Schramm lemondása, ki megúván a sok investigatit, ezt a választó egyházközségnek beadta, ugy látszik, még olajat öntött a tűzre. Lemondását magában foglaló levélben ugyanis, Schramm éles bírálat alá veszi a brandenburgi consistorium álláspontját, a mely a tantételek egyszerűsítését s a tudomány más igazságaival összhangzásba hozását ép ugy kárhoztatja, mint a kath. egyház az evangéliumi hitet, mely a Krisztus vallása és a dogmatika theologia között nem látszik különbséget ismerni. „A mi hitközségeink — ugy mond Schramm — szellemi életökkel a 19-ik század gondolatvilágában mozognak, a consistorium ellenben a 16-ik század dogmatikai színvonalán áll. Nem az evangéliumi igazságot keresik, hanem a hagyományokhoz tapadnak. A poroszoni országos egyház állapota az orthodoxia uralmára nézve ma is olyan mint húsz év előtt, midőn a császár ama jellemző nyilatkozatot tette volt: a mi evangélikus egyházunkba, nem lehet tagadni, olyan orthodoxia szállásolt be, a melynek alapnézetei türethetnek s kíséretében képmutatók vannak. Ez az egy oldalú párturalom — így végzi levelét — szükségkép agyaglábakon nyugszik s össze kell omlania, mihelyt a világi uralom megvonja tőle támogatását, mely annak egyedüli oltalma“.

Mint fennebb érintők, Schrammnak e nyilatkozata újabb olaj a tűzre. Berlii elvbarátai levelét 3000 példányban kinyomatták s mindenfelé terjesztik. A consistorium ugyan ezt is betiltotta, de e tilalommal valószínűleg csak kapósabbá fogja tenni. A további ered-

ményt figyelemmel fogjuk kísélni, mert nehezen hiszszük, hogy e processusnak itt vége legyen. Az igazságot nem könnyű elhallgattatni.

Egyébiránt a németországi liberalis pártnak a legfőbb egyházi hatóságban sem lehet nagy bizalma. A poroszoni fő-egyházi tanácsba az orthodox párt közelebből Dr. Kögel és Dr. Baur udvari papok személyében, kik újabban rendkívüli tanácsosoknak nevezettek ki, ismét erős két támaszt nyert. Dr. Falk, cultusminister, ki a mult tavaszszal ezen már akkor tervezett kinevezésért elbocsátásért folyamodott volt, a császár akaratának végre is kénytelen volt engedni. E kinevezetéseket a német liberalis egyházi lapok természetesen rossz jelnek tekintik; de a győzelem eddig is küzdelembe került s ezután sem fogják ingyen adni sem a polgári, sem az egyházi életben. Azért csak bátran előre! A mester is azt mondá: „boldogok lesztek, mikor az én nevemért üldöznek titeket“.

Ausztriában — mert ez úttal nem fárasztjuk távolabbi országokba és államokba t. olvasóinkat — a katolikus türelmetlenségnek egy botrányos példáját közlik a lapok. Az eset ez: A mult év nyarán egy protestáns család Potsdamból Tirolnak Schnalser nevű völgyébe települt le. A férj idegbetegségben szenvedő nejének s egyszersmind két gyermek anyjának keresett üdülést a kies völgyben. Alig telepedtek meg azonban, a helység plébánosa üldözőbe vette. A templomban a szószékről nyilvánosan felhívta hiveit, hogy ne tűrjék magok között az idegeneket, a kik protestánsok s csak roszt hoznak a népnek; különben is a ki más hitűekkel társalog, vagy azokat házába befogadja, méltó, hogy a katolikus egyházból kizárassék. És csakugyan ily kizárással és elkárhózással fenyegette a postalegényt, ha a letelepülteknek valamit átszolgáltatt, a szolgálkat, a kiket felfogadtak, a háziasszonyt, a ki szállást adott. Ezen folytonos bosszantások és zaklatások folytán a család 14 napi ott tartózkodás után csakugyan elhagyta Schnalser völgyét és egy távolabbi fürdőhelyre menekült, hova a plébános ur karjai nem értek. Neve minket nem érdekel, elég hogy az eset annyira feltűnő volt, miszerint a plébános ellen maga a tiszti ügyészség fellépett s mint a ki másokat az osztrák birodalomban törvényes oltalom alatt élő evangélikusok ellen ellenségeskedésre bujtoztatott, bepanaszolta őt a bozeni törvényszék előtt. Ez az ügyet tárgyalva, a tanukihallgatásokkal még más adatokhoz is jutott a plébános ur keresztény szeretetének jellemzésére; végre a vallásos üldözés jellegét a törvényszék is elsimitotta s a plébános urat a közcsend és rend ellen elkövetett kihágásért 50 frt pénzbírságra, esetleg 10 napi fogságra ítélte.

Nem czélunk egyesek kihágásáért s fanatismusáért egész tetsületet vád alá helyezni; ezért jellemeztük ez esetet is katolikus türelmetlenségnek s nem a katolicizmus türelmetlenségének; de annyi bizonyos, hogy így is szomorú jele az, az Ausztriában uralkodó vallási hangulatnak. Főleg Tirol különben festői völgyeit, úgy látszik, későn fogják beragyogni a vallásos felvilágosodás áldott napjának jótékony sugarai.

És evvel már szerencsésen hazaérkeztünk volna. De talán Magyarország egyházi élete sem oly meddő, hogy valami szemlélni valót itt is ne találjunk.

H a z á n k b a n kétségen kívül egyik legjelentékenyebb egyházi mozzanat ez idő szerint a ref. egyház szerves egyesülésre való törekvése. A magyarországi öt ref. superintendensia eddigelő semminemű szerves összeköttetésben nem állván egymással, míg e helyzetében, tagadhatlanul, a protestantizmussal járó egyházi nagyobb szabadságot mindenik egyházkerület a maga jogkörében biztosabban élvezhette s autonómiáját saját szükségéhez s az adott körülményekhez szabhatta s a meglevő viszonyok szerint fejleszthette, másfelől e szétszakadozottságában nem birt számának megfelelő súlyjal hatni sem be-, sem kifelé. E hiányt akarja kipótolni a célba vett egyesülés. Rég foglalkoztatja ez már a református atyafakat, de a modus procedendi felett nehezen tudtak egyetértésre jöni, míg végre a tiszántúli ref. egyházkerületnek 1877-ben közgyűlésileg tett felhívására abban történt a megállapodás, hogy egy alkotmányozó nemzeti zsinat megtartása céljából egy tisztán ezen tárgyban — ad hoc — egyetemes értekezlet hívassék össze, melynek feladata legyen az egybehivandó nemzeti zsinatra az előintézkedéseket megtenni. Az egyetemes értekezlet ugyancsak az 1877-ik év november havában meg is tartott Budapesten, mely aztán kebeléből a szükséges elkészítésére egy bizottságot küldött ki. A bizottság munkálkodását az egyetemes értekezlet 1878 nov. havában felülvizsgálta s az ma az egyetemes értekezlet jegyzője Tóth Sámuel által kiadott „Zsinati előmunkálatok“ című füzetben a nyilvánosság előtt áll. E füzet magában foglalja I. A legközelebbi alkotmányozó zsinat alakításának és szervezetének szabályzatát; II. A legközelebbi alkotmányozó zsinat tanácskozási szabályzatának és ügyrendének tervezetét; III. A magyarországi ref. egyház alkotmányának tervezetét; IV. Az egyházi bíróság és törvénykezési rendtartást — mindeniket külön-külön indokolva. Ezen munkálat már most az egyházkerületek közgyűlései elé lesznek terjesztendőek, hogy azokra észrevételeiket megtegyék s még ez év folytán összeülendő egyetemes értekezlet elé terjeszszék. Ugy hisszük azonban, hogy ez már inkább csak formai része a dolognak s az egyházkerületek nem fogják ezen munkálatokat a részletekig vizsgálni, mert akkor csakugyan még jó messze el fog haladni azon alkotmányozó zsinat egybehívása. Így is, a mint látszik, az egyesülési kérdés még nincs egészen kitisztázva: unio vagy unificatio legyen-e az? Megmaradjon-e az egyes egyházkerületeknek bizonyos mérvű joghatósági köre, melyben eddig külön-külön érvényesítették autonómiájukat? vagy egy teljes, egyöntetű s egész le az egyházfiak választásáig kiterjedő szervezetet fogadjanak-e el? Az erdélyi egyh. kerület már ezen munkálatokban is fentartott magának több külön jogot, a melylyel eddig is birt s feladását a teljes egyöntetűség céljából sem magára, sem az ügyre nézve nem tartja helyesnek. A mi nézetünk szerint is a protestan-

tismus nem kíván s nem is tür meg oly szervezetet, a melyben az egyes tagok legkisebb önálló mozgása is meg legyen akadályozva s mint egy gép végezze a gőz nyomására munkáját. Nem azt akarjuk evvel mondani, hogy nincs szülése a protestantismusnak, közelebről a ref. egyháznak szervezesebb egybeköttetésre; de másfelől őszintén kifejezzük azon meggyőződésünket is, hogy főleg a ker. egyház a legtökéletesebb szervezettel is csak akkor felel meg valódi rendeltetésének, ha meg tudja őrizni és munkásságban képes tartani amaz evangéliumi vallásos szellemet és lelkületet, melylyel az első keresztények birtak s a mely a protestantismust is daczára hiányos szervezetének annyi üldöztetések között is megtartotta. Vajha egyházi szervezeteink folytonos tökélyesbitése mellett ezt az igaz vallásos szellemet is le tudnók kötni!

Az erdélyi róm. katolikusok közelebről egy irodalmi társulatot alakítottak. A maga rendjén. Akkora testület, mint az erdélyi róm. katolikusoké, nagy szolgálatokat tehet az egyházi irodalomnak. Várjuk az eredményt; mert azt nem gondoljuk, hogy egy heti lap megindítására akkora apparatusra lenne szükség, mint a hogy a szóban levő irodalmi társulat szervezkedett. A megindított heti lap: „Közművelődés“ czímet nyert, egy kissé tán igen is széles körű fogalom, mert a közművelődésnek számos csatornái vannak s valószínűleg e lap is csak egy kis csatornája lesz az általános közmi-velődésnek. Egyébaránt a név nem sokat határoz, csak a szellem legyen jó s ha csakugyan a közművelődésnek lesz organuma, szívesen üdvözöljük, mert a közműveltségnek egyik symboluma a ker. türelem és felebaráti szeretet.

A mi egyházunkban részben most Dávid Ferencz a jelszó; az ő nagy szellemének századok után legalább meghozni a megérdemelt elismerést s emlékét megőrizni a feledés sötét éjétől, mely oly hosszasan tartott s oly nehezen engedé áttörni felhőin a lelkiismeret szabadságának hajnali aranybiborát: ezért irunk ódát, himnuszt és életrajzot; hordjuk össze filléereinket egy alapítványhoz s készülünk zsinatra.

GZ.

A KÖZOKTATÁSI MAGY. KIR. MINISTERNEK A KÖZOKTATÁS ÁLLAPOTÁRÓL AZ ORSZÁGGYÜLÉS ELÉ TERJESZTETT 7-DIK JELENTÉSE.

E 878 negyedréf lapra terjedő jelentés szól az 187⁶/₆-ik tanévről s részben t. i. a középtanodákra nézve az 187⁶/₇ tanévről is. Mint az előbbi hasonló jelentések, ez is négy részből áll: I. rész a népoktatásról, II. rész a középtanodákról (gymnasiumok és reáliskolák), III. rész felsőbb tanintézetek, IV. rész emberbaráti és közművelődési intézetek.